

HÍRMONDÓ

V I S S Z A P I L L A N T Ó

4 7 é v e t ö r t é n t

1946. február 2-án Salgótarján város lakói a hetente megjelenő Munkásszó c. újságban, a háború utáni második béke-év kezdetén, a koalíciós időszak kül- és belpolitikai hírei mellett egy apró hírdásban olvashatták: "A rajz és szobrászati művésziskola előadásai megkezdődnek. Ünnepélyes megnyitás február 4-én, hétfőn délután 5 órakor a közséni bányai MADISZ helységében".

Egy héttel később, 1946. február 9-én a Munkásszó részletesebb tudósítást közölt az eseményről:

"A nagy programnak, amelyet a demokratikus Magyarország széles néprétege művészi nevelése érdekében tűzött ki, Salgótarjánban egy újabb fejezet vált valóra: a hét elején a bányai kultúrházban Bóna Kovács Károly festőművész vezetése mellett megnyílt a Munkás Kultúrszövetség Művészeti Tanfolyama."

A megnyitó alkalmából Bóna Kovács Károly egy naplót is elindított útjára, "Művészeti Munkás Főiskola - Salgótarján" bélyegzővel. A napló belső lapján az alábbi bejegyzést tette: "1946 II. 4-én a Salgótarjáni Iparmédecina vállalatai, valamint a város támogatásával a Munkás Kultúrszövetség és a MADISZ keretén belül működő rajz, festészeti, szobrászati és iparművészeti iskola megnyílt. Működésének ezen naplóját a fenti dátummal megkezdtem - Bóna Kovács Károly festőművész."

E napló ma a Nógrádi Történelmi Múzeum értékes helytörténelmi dokumentu-

ma, melyben Salgótarján művészeti életének egy szakaszáról tájékozódhatunk.

1946 telén ötvenkét salgótarjáni és Salgótarján környéki fiatal kezdte el a munkát. Köztük 21 a bányában dolgozott, 9 acélgyári, 8 üvegyári dolgozó volt. Vállalták, hogy napi kenyérkereső munkájuk mellett időt áldoznak a tanulásra, a művészetek elméletére és gyakorlatára.

Tanítómesterük, Bóna Kovács Károly, 1897-ben Salgótarjánban született. Képzőművészeti tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte. Hazatérve szülővárosába megalkotta templomi festményeit, elkészítette Salgótarján városa számára a Báthori szobrot, a 25. gyalogezred hősi emlékművét, s a بورسodnadasdi hősi emlékművet. Ismertek magánrendelésre készített festményei is.

A második világháborút követően, 1946 telén maga köré gyűjtötte a fiatalokat, hogy tudását, tapasztalatát megossza velük.

A korabeli tudósítás így írt a Művészeti Munkás Főiskola céljairól: "A cél: nem tömegek képzőművészeti nevelése, mert erről éppen a művészet természete és a művészi képességek egyéni volta miatt sem lehet szó, hanem az idáig származásuk miatt elnyomott és kiszorított tehetségek felemelése, kiművelése, a munkás ifjúság erre született része előtt olyan pályák megnyitása, melyek

előle el voltak zárva. Tudjuk, hogy a becsület akarat nem ismer akadályt. Bízunk is abban, hogy a budapesti után megnyílt első vidéki tanfolyam be fogja tölteni mindazt a nemes célt, melyet minden akadályt legyőzve kitűzött magának."

A Bóna Kovács Károly vezette művészeti iskola hetente háromszor tartotta foglalkozásait, hol Baglyasalján, hol a salgótarjáni laktanya épületében. A Szabad Nógrád 1948. november 18-i számában közölt riport a baglyasaljai apró kis műhelyben készült. Az újság illusztrációként Bóna Kovács Károly: A műteremben c. tollrajzát közli illetve az iskola hallgatóinak alkotásait.

A festmények, rajzok több kiállításon is láthatók voltak, többek között 1948 októberében Balassagyarmaton, illetve az 1949 augusztusi budapesti Világifjúsági Találkozó tárlatán.

Az egykori salgótarjáni művészeti iskola hallgatói közül Salgótarján művészeti életében az 1960-as és 1970-es években váltak igazán ismertté: Somoskői Ödön és Pataki József festőművészek, valamint Takács Géza üvegtervező művész.

A Balassi Bálint Könyvtár helyismereti sajtógyűjteményének egy-egy példányát lapozgatva, a mikrofilmeket olvasva tárul elénk megyénk, városaink történelmének sok eseménye, szereplője. Mindezeket megismerve, tudva, gazdagabbak lehetünk.

(B.Gy-né)

RÉGI MAGYAR MULATSÁGOK

A TÁNC

Most kezdődik a,
Most kezdődik a,
Most kezdődik a tánc.

Így állítja a nóta. A tánc azonban nem most, az ősidőkben kezdődött. Mágikus szimbólum - cselekedetek sorozata alakította sokféle típusát a varázsló táncától kezdve az avató, a termékenység, a harci táncon át a temetési és asztrális táncig. Belőlük fakadt aztán a fejlődés során a népies és a társasági, illetve a színpadi, művészi tánc.

A magyarságnál is ez volt a folyamat. Sámánjaink voltak az első táncosok. Ősi eredetű táncaink mellé fokozatosan megismertük a külföldi táncokat is. Hogy mikor kezdődött ez a folyamat, nem tudjuk, de az bizonyos, hogy Mátyás korában már divatoztak, lakodalmán olasz és német táncokkal mulattak a vendégek. A "táncos király", II. Lajos halála, illetve a mohácsi csata után kialakult helyzet azonban nem kedvezett a táncnak. A táncolási kedvet pedig a hadas idő sem tudta elnyomni.

Törvényhatóságaink, elsősorban a városok, már a XVI. század derekától kezdve megtiltották, hogy valaki is éjjel táncoljon. De tilalmazták a táncot böjtidőben, az istentiszteletek ideje alatt, aztán vásár- és ünnepnapokon is, néhol pedig teljesen betiltották.

A rendszeres tánc a házi bor- és sörkiméréseknél, valamint a kocsmákban honosodott meg. A táncos vigalom intézménye, a bál külföldön alakult ki. A XVIII. században már nálunk is rendeztek bált. A bécsi udvar azonban

gondoskodott arról, hogy a báloknak a kincstár lassa hasznát. A farsangi báltartás kizárólagos jogát ugyanis az udvari kamara nyilvános árverésen bérlő-nek adta ki, aki bált "belépődíj"-at szedett. A bálban viszont megszűnt a társadalmi különbség. Az első ilyen bált Pozsonyban tartották 1749-ben. Rendeztek "maskarás mulatságot" Pesten is. Mária Terézia 1773. évi bálrendelete többek között megszabta: "Ki-ki tisztos és illő álarcot öltöszön."

E bálokon terjedtek el aztán a különféle külföldi táncok.

De milyen volt a magyar tánc? A "Regélő" 1844-es évfolyamában olvashatjuk:

"Éppen ugyanaz, amelyet vasárnaponként az utolsó csárdában is láthatni pár leányok által táncolni." Ezért nevezték el csárdásnak a táncot. Páros táncainkat az jellemezte, hogy a nőnek mellékes a szerepe, a főszerep mindig a férfié, szót csak ő táncolhatott. S ha valamelyik nő mégis megtette, a paraszti illem megróta. Legősibb táncunknak, a körtánc-nak közkeletű formája a karikázó. Leginkább leánytánc.

A férfiaknál a körtánc formája a verbunkos, vagyis toborzó. A verbunkost a XIX. században az urak is szívesen táncolták. Az általuk kedvelt másik lassú tánc volt a spanyol eredetű, nálunk a XVI. században meghonosított palotás.

A reformkorban alakították ki hivatalos nemzeti táncunkat: a körmagyar-t. Ebben az idő-

ben alakult ki az úri bált rend. A föld népe azonban más rendet tartott.

Az ő "táncpalotája" a rét, a kocsmá, a fonóház, a csűr, lakodalmában pedig az udvaron felállított lombosítvány volt. Lakodalmában a táncosztó buzdítására kezdtek hozzá a táncchoz.

Más alkalomkor a legény kikérte szüleitől a leányt, s többnyire csak vele táncolt. Ha mégsem, sort kellett tartania: testvér, szomszéd-leány, szerető és csak azután a többi. A leányok az udvarban, tornácra állodogáltak, onnan intette a legény a választottat a táncba. S ha az a hívást nem fogadta el, abban a menetben nem táncolhatott. Mert ha mégis, a viszszaütött legény megbüntethette. Akár úgy, hogy a következő alkalommal kimuzsikáltatta, tánc közben kipenderítette az ajtón, akár a terem közepén függő lámpa alá vitte, s ott hagyta, akár pedig seprőt nyomott a markába, hadd táncoljon azzal.

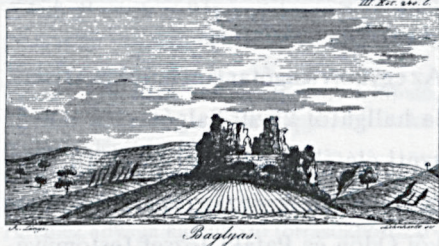
Házasembernek nem illett táncolni, a menyecske pedig csak az ura engedelmével rophatta. A népi felfogás szerint ugyanis a tánc a fiataloké, és arra való, hogy összeédesedjenek: egy pár legyen belőlük. - Húzd hát, cigány!

Három a tánc halálig,
Kivilágos kivirradtig!

(G. Zs.)

NÓGRÁDI UTAKON

Baglyasalja - Baglyaskő

Baglyasalja, az egykoron önálló község, ma a megyeszékhely része. Nevét a Salgótarján nyugati határában, Károly-akna közelében levő Baglyaskő váráról kapta. A vár nem volt hosszú életű, és az ismeretek is hiányosak történetéről, mert kevés oklevélben van említés róla. A középkorban elsőrendű útörző erősségből napjainkban már semmi sem látható, de egyedülálló ritkaság a vár hegyén lévő vulkánembriső.

A várról - amelyet a Kacsics nemzetség hollóki ágából származók építettek - okleveles adatok 1310-ben tesznek először említést. Akkori tulajdonosai a királlyal harcban álló Csák Máté kezére adták, és csak a felvidéki kiskirály bukása után, 1324-ben került - ado-

mányként - "Bogloskü" vára Szécsényi Tamás erdélyi vajda birtokába.

A vár alatt elterülő helységről első ízben 1341-ből van adat, amikor Bagloch néven említik az oklevelek. Mivel 1455-ben a vár elpusztult, a település Somoskő várához tartozott. Ezt követően többször cserélt gazdát. A török hódoltság alatt sokat szenvedett, és szinte elnéptelenedett, hiszen a Karancs völgyébe vezető útvonalon helyezkedett el. Ezért a török rombolás után a vártól délre eső közeli völgybe települt át.

A XVII. század közepén a Fáy és Ráday családok voltak urai, majd az 1770. évi úrbéri rendezés után báró Péterffy János, Kubinyi Gáspár és Gömör János volt a helység birtokosa. A XIX. században gróf Stahremberg Antal birtokolta Baglyasalját.

A század második felétől az új energiahordozó, a szén alakította lakossága sorsát, a szénbányászat írt új fejezetet a község történelmében.

Mint ismeretes, a szén indította el Nógrád megye - és mindenekelőtt a salgótarjáni medence - jelentős ütemű ipari fejlődését. A nógrádi szén híre, a jobb megélhetés reménye új honfoglalást váltott ki. Az Osztrák-Magyar Monarchia legkülönbözőbb vidékein kívül Európa majd minden részéből érkeztek kenyérkeresők Salgótarjánba és környékére, így Baglyasaljára is. Nagy részük végleg itt maradt, s nevében máig őrzi eredetét.

Társadalmi helyzetüket, életmódjukat, életvitelüket hamarosan egyé formálta közös soruk. Gondolkodásukat, cselekedeteiket nagymértékben meghatározták a munkahelyek, a munkavégzés körülményei, a kereseti, egészségügyi és lakásviszonyok.

Baglyason a rossz bánásmód, az értéktelemedő fizetség miatt 1884-ben szervezkedés indult, s végül sztrájk robbant ki. A település az a szomorú dicsőség, hogy 1884. március 24-én itt dördült el az első halálos áldozatot is követelő csendőrsortűz.

A következő nehéz évtizedek állomásait jelzik az 1918., 1919., 1929. évi bányászdemónstrációk is.

A II. világháborút követő, gyökeresen új politikai, társadalmi és gazdasági változásoknak, küzdelmeknek hű tükré volt a bányásztársadalom is. Mindenkor meghatározó volt és maradt azonban számára a szénbányászat helyzete: fejlődése, visszafejlesztése és végül megszüntetése.

Baglyasalja 1950 óta Salgótarján közigazgatási területéhez tartozik. Mint község elvesztette ugyan önállóságát, de átalakul, gyarapszik, és hétköznapiiban is érzékeli az urbanizáció előnyeit, gondjait egyaránt. Mai lakóinak zöme munkájával saját és nagyobb közösség boldogulását segíti elő.

(A.J.)

GYEREKEKNEK

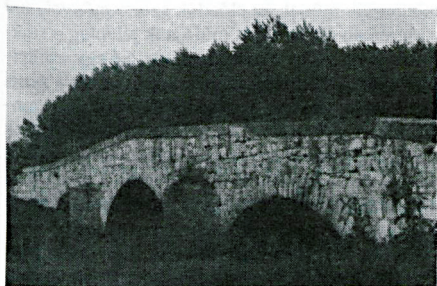
MŰEMLÉKEINK

Héhalom, háromnyílású köhíd

Ila dél felől, a Verseg felé vezető úton közelítjük meg a községet, át kell kelniünk a Bér-patak völgyén. A patak fölött épült a háromnyílású szegmensívből álló köhíd. A hídníylások 7.4, 9.2, 7.4 m méretűek. A középső nyílás záradéka a két szélső nyílás fölé emelkedik. A homlokzatot mellvéd teszi teljessé, amely a középtől a szélek felé lejtő vonalozásával a hídníylások méretkülönbségeit hozza összhangba. A falazati kőanyag szürke színét kellemesen váltják fel a pillérvégek piros színű kővei. A híd szélessége 6.5 m, teljes hossza 38 m.

A híd építésének története csak részben követhető. Támpontul vehető a déli mellvédfalon, a község felől számolt 11. fedkő tetején bevéselt évszám: 1833. Ez a híd építésének teljes befejezésére utal.

A forgalom ma már új hídon halad.

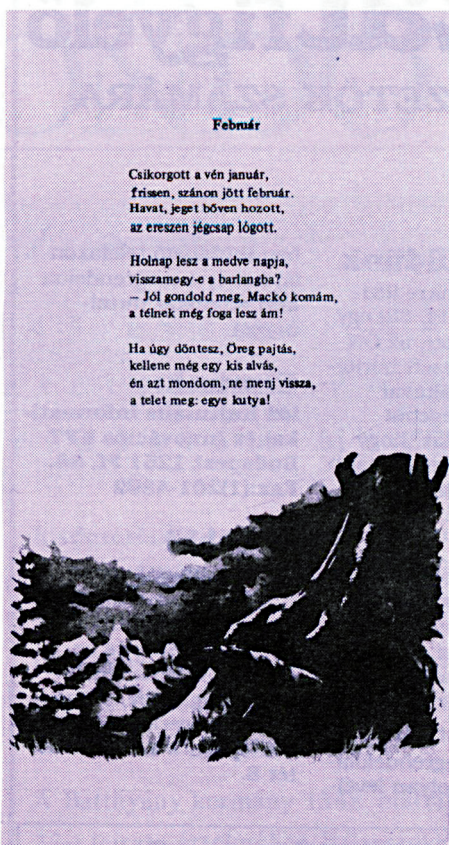
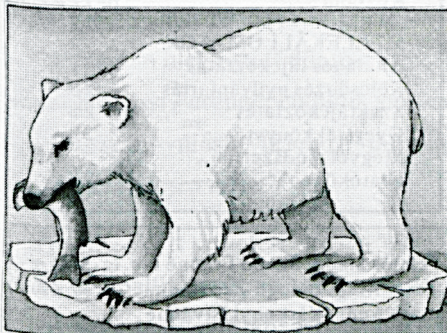
* * * Kérdezgető * * *

Mit jelent a medve napja?

Gyertyaszentelő: február 2. Erről a napról több népi hiedelem is ismert. Az egyik a medvére hivatkozik s azt állítja, hogy Gyertyaszentelő Boldogasszony napján a téli álmat alvó medve kitekint a barlangjából, hogy megnézzze, milyen az idő. Ila szép, derült és enyhe, akkor visszamegy és folytatja az alvást, mert tudja, hogy még nincs vége a télnek, havas fürgetegek, csillogó hidegek lesznek. Ila viszont hideg téli időt talál odakinn, kinn marad, mert érzi, hogy rövidesen megenyhül az idő.

Merre hajóznak a jegesmedvék?

Ila nem is hajóznak, de úszó jégtáblákon, vitorlák nélkül is nagy távolságokat tesznek meg az Északi-sarkvidéken. Kitűnően úsznak, ha kell, alá is buknak a jeges tengervízben. A jegesmedvék hatalmas állatok, súlyuk többszöröse az oroszlánénak. Halakra és fókákra vadásznak, ez utóbbiakra a lék mellett leselkednek, és a felbukkanó, levegőért érkező állatot mancsuk egyetlen borzalmas erejű ütésével ejtik zsákmányul. Végül ne felejtsek el, hogy bár a Déli-sarkon is sok a hó, és nagy a hideg, ott nem élnek jegesmedvék!

Február

Csikorgott a vén január,
frissen, szíven jött február.
Havat, jeget bőven hozott,
az ereszen jégcsap lógott.

Holnap lesz a medve napja,
visszamegy-e a barlangba?
- Jól gondold meg, Mackó komám,
a télnek még foga lesz ám!

Ha úgy döntesz, Öreg pajtás,
kellene még egy kis alvás,
én azt mondom, ne menj vissza,
a telet meg: egye kutyát!

VIDEOMOZI

Minden hétfőn délután 14 óra
30 perckor.

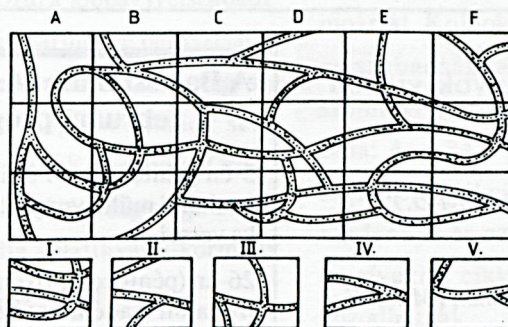
Február 1. Rumcájsz
Február 8. Az erdő kapitánya
Február 15. Szaffi
Február 22. Holle anyó

17

REJTVÉNY

Üthálózat. Az alsó térképdarabok a felső térkép részei. Keresd meg, hová illenek a térképen a térképdarabok!

Beküldési határidő 1993. február 20.

A januári rejtvény megfejtése:

1. Buda, 2. Duna, 3. Iger, 4. Körmóc, 5. Makó, 6. Mátra, 7. Miskolc, 8. Mohács, 9. Szeged, 10. Tisza.

Könyvtulmat nyert:

Berki Ferenc Salgótarján, Kilián krt., Drevenka Dávid Salgótarján, Dimitrov út, Pető Borbála Salgótarján, Petőfi iskola, Surányi Érika Salgótarján, Arany J. iskola, Vincze Ágnes Salgótarján, Déryné út

Pályázatfigyelő

KIZÁRÓLAG ELŐFIZETŐK SZÁMÁRA

A Pályázatfigyelő egy változó terjedelmű újság településeknek, önkormányzatoknak, közösségeknek, intézményeknek. A teljesség igényével gyűjti a pályázatokat a művelődés, a közigazgatás, az oktatás, az egészségügy, a szociális, a kisebbségi ügyek, a környezetvédelem és a művészetek területén.

A pályázati kiírásokat a napilapokból, a közlönyökből, az alapítványoktól, valamint a minisztériumoktól közvetlenül szerezzük be.

Pályázati naptár

rovatunkban minden pályázatot nyilvántartunk annak beadási határidejéig, így a pályázati naptár mint egy határidőnapló havonta figyelmeztet, hogy a pályázatokat milyen határidővel kell elkészíteni.

Többször előfordul, hogy lapzártá után jutunk hozzá fontos pályázatokhoz. Ilyenkor levélben értesítünk minden előfizetőt, hogy időben eljusson hozzájuk a pályázat híre.

Mintát küldünk

Ha felad címünkre (i&i KFT Bp. 1251 Pf. 88) egy bélyeggel ellátott, az ÖN címére megcímezett borítékot, postafordultával küldünk egy régebbi Pályázatfigyelőt, hogy annak alapján pontosabb képet alkothasson szolgáltatásunkról.

Havonta 106 Ft

A Pályázatfigyelő előfizetési díja havonta 100 Ft + ÁFA. Az időközi értesítések ingyenesek.

Előfizethető

a mellékelt megrendelőlapra, vagy egy olyan levélben (küldhető telefaxon is) amely a megrendelőnek tartalmazzza.

ben (küldhető telefaxon is) amely a megrendelőnek tartalmazzza.

Címünk:

**i&i Kulturális Informatikai és Innovációs KFT
Budapest 1251 Pf. 88.
Fax:(1)201-4892**

További

felvilágosítást kaphat: Szokolárs Marianna szerkesztőségi titkártól az (1)201-5728-as és az (1)201-5328-as telefonszámokon, vagy személyesen a szerkesztőségben Budapest, I. ker. Corvin tér 8.

Pályázatfigyelő megrendelő

Megrendelem a Pályázatfigyelő című újságot példányban.

Intézmény:

Név:

Cím:

Számlaszám (intézmény esetén):
A megrendeléssel egyidőben az előfizetési díjat rózsaszínű postautalványon feladom az i&i KFT (Budapest I. Corvin tér 8.) bankszámlájára: OTP I. ker. fiók (Budapest I. ker. Alagút utca 3.) számlaszám: 218-98017 501-013280-6.

VAGY
Számilát kérek, és az előfizetési díjat a számla kézhezvételétől számított nyolc napon belül átutalom.
Kérjük az Önnek megfelelőt húzza alá.

Dátum:

Aláírás (intézmény esetén cégszerűen)

A hónap zenéje

JAN GARBAREK:
FOLK SONGS /1979/

Garbarek 1947-ben született Norvégiában. Zenei pályafutása az európai jazz meghatározó eleme. A kezdeti "klasszikus" hatások mellett - George Russel, John Coltrane - a hatvanas évek technikai és fúziós zenei próbálkozásai is érintetlenül hagyják. Megszületett egy tiszta hang, amire már az amerikai nagyok sem tudtak pusztán egy kézlegyintéssel reagálni. Nevét a világ legnagyobb tenor saxofonosai közé sorolják. Bármilyen gondolatokörhöz, témához nyúl, egyéni hangvétele még gyakorlatlan fül számára is félreismerhetetlen.

Garbarek ehhez a felvételhez is megtalálta megfelelő partnereit.

Charlie Haden /basszus/ gyakorlatilag a main stream óta minden új zenei vállalkozásban részt tudott és tud vállalni, Egberto Gismonti /gitár/ "folk" vénája pedig jazz - berkekben közismert.

A felvétel hat egységből áll. Az első kivételével mindegyik műdal, az előadók szerzeményei, ami a tágabban értelmezett műfajnak jelenleg is sajátossága. Az, hogy a nyitó kompozíció egy tradicionális dallam feldolgozása, konkrét jelzés a zenei szerkesztő részéről a későbbi darabok alap gondolatának gyökereire. Attól válik jazzből "korunk zenéjévé", hogy az eredeti műfaj skolasztikus alapját dezintegrálja és újra egyesíti, a zenei eszközrendszer stíluszabályait érintetlenül hagyva új zenei - etnográfiai közeget teremt meg.

A kritika a felvétel keletkezése után sommásan úgy fogalmazott, hogy a műfaj végnapjainak szép példáját láthatjuk benne, de szerencsére ma már tudjuk, hogy nem a klasszikus értelemben vett jazz alkonyáról, hanem egy olyan új műfaj születéséről van szó, amely - megfelelő szó híján - marad az, ami: zene.

A felvétellel olvasóink, zenehallgatóink a Balassi Bálint Könyvtár zenei részlegében ismerkedhetnek meg közelebbről.

Házi olvasmányok videón

Február 11. 15.30.

Édes Anna (Kosztolányi D.)

Február 18. 15.30.

Kincskereső kisködmön (Móra F.)

Február 25. 15.30.

Isten hozta örnagy úr! (Örkény I.)

Március 4. 15.30.

A rab ember fiai (Móra F.)

A Balassi Bálint Asztaltársaság februári programja:

5-én (pénteken), 17 órától:

Irodalmi műhelynap: Kiss Simon Mónika versei.

26-án (pénteken), 16 órától:

Irodalmi teadélután: az Asztaltársasági Füzetek 2. évf. 1. számának bemutatása.

NYITVA TARTÁS

Hétfőtől-péntekig 10-18

TELEFONSZÁMAINK

Központ 16-777

MELLÉKÁLLOMÁSOK

Általános tájékoztatás	31
Kölcsonzés nyilvántartás	28
Szaktájékoztató	25
Gyermekkönyvtár	32
Megyei módszertan, ellátóközpont	20

HÍRMONDÓ Kiadja a Balassi Bálint Könyvtár. Felelős kiadó: Szabó Ernőné mb. ig. Megjelenik: havonta III ISSN 0865-5286. Szerkesztőbizottság: Balogh Zsuzsanna, Gecse Zsuzsanna, Gyetvainé Szorcsik Angéla, Oroszné Katona Anna, Várkonyi Istvánné